

HÖG TID FÖR GÖTEBORG

BJÖRN RÖNNERSTRAND, MARIA SOLEVID
OCH HENRIK OSCARSSON

År 2021 är Göteborg internationellt känd som en modig förebild för hållbar tillväxt. Vi är en innovativ, öppen och inkluderande stad där alla invånare känner mening och delaktighet.

Hämtat ur Visionen för Göteborgs 400-årsjubileum (Göteborg 2021)

Denna bok uppmärksammar två viktiga jubileer. Göteborgs första 400 år som stad och demokratins hundraårsjubileum. Det finns mycket att vara stolta över och mycket att fira. Stadens utveckling från grundandet 1621 till dagens industri- och kunskapsstad. Det finns också historiska, demokratiska landvinningar att peka på och lyfta fram. Ett jubileum innebär en blick tillbaka, men högtiden kan också markera början på något nytt. Frågan är hur väl målsättningen från visionen för Göteborgs 400-årsjubileum – en öppen stad där alla invånare känner mening och delaktighet – stämmer med verklighetens Göteborg?

Jubileumsboken är en forskarantologi om demokratin i Göteborg. Syftet är att skärskåda den lokala opinionen och därmed ge en bild av stadens demokratiska allmäntillstånd och vad göteborgarna tycker om sin stad. Underlaget för vår analys är bästa tänkbara. Fem år i rad, mellan 2016–2020 har vi haft förmånen att ställa frågor till göteborgare i den lokala SOM-undersökningen. Totalt har mer än 15 000 göteborgare mellan 16–85 fått säga sitt om staden, medier, natur, kultur och politik genom SOM-undersökningen i Göteborg. Den femte omgången av SOM-undersökningen i Göteborg kompletterar tidigare undersökningar med ytterligare ett antal frågor kring demokrati och deltagande.

Analyserna i jubileumsboken görs i tid och rum. Dels skildras utvecklingen av opinionen över de fem år undersökningen varit i gång, dels ställs den göteborgska opinionen i relation till den nationella opinionen i Sverige. Men av störst vikt i boken är jämförelsen av opinion mellan olika områden inom staden. Analyser av göteborgarnas åsikter uppdelat per stadsdel eller efter sekundär- och primärområden ger en unik bild av den hyperlokala opinionen.

Detta inledande kapitel lägger en grund för övriga kapitel i boken. Det är en inventering av göteborgarnas syn på staden, dess styrelse och politiska utmaningar. Teman som avhandlas är göteborgarnas syn på demokratiskt deltagande och demokratins responsivitet, åsikter om politiska förslag och satsningar och göteborgarnas

syn på det jubileum som denna bok uppmärksammar. I det avslutande avsnittet ges en presentation av de i boken ingående kapitlen. Därtill presenteras bokens huvudsakliga slutsatser.

Göteborgarna syn på politiken och demokratin i Göteborg

Låt oss först ta fasta på göteborgarnas syn på politiken och demokratin i staden. Visionen för stadens 400-årsjubileum erbjuder en måttstock. Den säger att alla göteborgare skall känna delaktighet. Exakt vad som avses med delaktighet är inte klart, men delaktighet i det politiska beslutfattandet är en god kandidat. I den göteborgska SOM-undersökningen 2020 ingick frågor om hur stadens invånare ser på delaktighet och demokratiskt inflytande.

I tabell 1 redovisar vi göteborgarnas syn på påståenden som handlar dels om hur de uppfattar sin egen möjlighet till påverkan, dels om synen på den egna kunskapen om politiska frågor. Med avseende på påverkansmöjligheter är bilden inte särskilt ljus (se Oscarsson, Solevid & Ahlbom, 2021, i denna volym). Femtiofem procent av alla göteborgare anser sig inte ha något att säga till om i de beslut som stadens politiker fattar. Det är kanske inte särskilt överraskande – det är politikerna som fattar beslut i den representativ demokrati. Men att nästan lika många – 47 procent – inte anser att politiker bryr sig om vad göteborgarna tycker, är mer iögonenfallande. Det ger ett dåligt betyg åt den göteborgska demokratin. Det kan tyckas särskilt beklagligt med tanke på att en relativt stor andel av göteborgarna är insatta i de viktigaste politiska frågorna – i alla fall tycker de så själva. Ungefär 4 av 10 instämmer helt eller delvis i att de är insatta.

Det finns stora skillnader mellan grupper när det gäller uppfattningar om påverkan och känslan av att politiker bryr sig. En vattendelare är utbildning. En skillnad härvidlag är att högutbildade tar ställning i frågan i mycket högre utsträckning än lågutbildade. Alternativet ”Ingen uppfattning” samlar nära nog dubbelt så många svarande bland personer med låg utbildning jämfört med bland personer med hög utbildning. Men utöver det finns också skillnader i upplevd påverkansmöjlighet och känsla av att bli lyssnad på. Bland lågutbildade är andelen som instämmer helt i att de inte har något att säga till om och att politikerna inte bryr sig 38 respektive 23 procent. Motsvarande andelar bland högutbildade är 16 respektive 12 procent. Det samma gäller synen på den egna kunskapen om göteborgspolitiken. Ungefär hälften (48 procent) av de med hög utbildning instämmer helt eller delvis i att de är insatta i de viktigaste politiska frågorna i staden. Bland personer med låg utbildning är det ungefär en tredjedel (31 procent). Det skall dock tilläggas att skillnaderna i upplevd möjlighet till påverkan och kunskap mellan personer med olika utbildningsbakgrund är långt ifrån något unikt för Göteborg. Det är det vanliga i Sverige såväl som i andra länder.

Tabell 1 Göteborgarnas inställning till påverkan och den egna kunskapen om politiken i Göteborg, procent (2020)

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Instämmer knappast	Instämmer inte alls	Ingen uppfattning	Totalt	Antal svar
Personer som jag har inget att säga till om i beslut som fattas av politiker i Göteborg	24	31	16	12	17	100	3 812
Politiker i Göteborg bryr sig inte särskilt mycket om vad personer som jag tycker	17	30	21	12	20	100	3 808
Jag är insatt i de viktigaste politiska frågorna i Göteborg	6	35	23	22	14	100	3 806

Kommentar: Frågan lyder 'I vilken utsträckning instämmer du i följande påståenden?'

Källa: SOM-undersökningen i Göteborg 2020.

I tabell 2 redovisas göteborgarnas syn på stadens politiker och tjänstemän. Inget i synen på de tre påståendena är särskilt smickrande för dessa två grupper. Ungefär 37 procent svarar att politikerna sysslar med politik för egen vinning. Ungefär samma andel – 37 respektive 40 procent – är skeptiska till påståendet att politiker försöker hålla sina vallöften och skeptiska till att tjänstemän gör vad som är bäst för staden.

Även dessa tre mått på vad som kan kallas *politisk alienation* är kopplade till utbildning. Generellt är personer med lägre utbildning mer skeptiska. Men en faktor av större betydelse är förtroende. Göteborgare som hyser misstro mot politiker i Göteborg instämmer i mycket högre grad i att politiker engagerar sig för egen vinning och motsätter sig påståendena om att politiker försöker hålla sina vallöften och göra vad som är bäst för Göteborg. Låt oss ta ett exempel när det gäller vallöften. Bland personer som hyser förtroende för politiker är det bara cirka 15 procent som inte tror att politiker försöker hålla vallöften. Bland personer som misstror politiker är denna andel omkring hälften (49 procent). Bilden av den löftesbrytande politikern är utbredd även på nationell nivå respektive i andra länder, detta trots att omfattande länder-jämförande forskning visar att politiker, åtminstone på nationell nivå, faktiskt håller en majoritet av sina vallöften (Naurin, 2011; Thomson m fl, 2017).

Tabell 2 Göteborgarnas inställning till politiker och tjänstemän i staden, procent (2020)

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Instämmer knappast	Instämmer inte alls	Ingen uppfattning	Totalt	Antal svar
De flesta politiker i Göteborg sysslar med politik enbart på grund av vad de kan få ut personligen	9	28	23	14	26	100	3 809
De politiker vi väljer till politiska uppdrag i Göteborg försöker hålla sina vallöften	3	31	24	13	29	100	3 807
Man kan lita på att de flesta tjänstemän i Göteborg gör vad som är bäst för staden	6	37	26	14	17	100	3 812

Kommentar: Frågan lyder 'I vilken utsträckning instämmer du i följande påståenden?'

Källa: SOM-undersökningen i Göteborg 2020.

Vankelmod kännetecknar göteborgarnas syn på de politiska partierna, det framgår av tabell 3. En tredjedel saknar uppfattning om huruvida de politiska partierna uppmuntrar engagemang eller om de ger väljarna alternativ i politiska frågor. En liten andel ställer sig positiva. Sex procent instämmer helt och hållet och 25 procent delvis i att partierna uppmuntrar engagemang. Omkring en tredjedel tycker att alternativ i politiska frågor saknas – 10 procent instämmer helt och 28 procent instämmer delvis.

Göteborgarna gillar kommunala folkomröstningar. Efter den rådgivande folkomröstningen om trängselskatten 2014, som tillkom efter ett folkinitiativ, valde politikerna att gå emot folkopinionen. Medborgarna röstade nej, men trängselskatten blev ändå kvar och sårerna i den göteborgska demokratin har fortfarande inte helt läkt sedan dess (se Oscarsson, Solevid & Ahlbom, 2021, i denna volym). En sammanställning från Sveriges kommuner och regioner visar också att det i nära 60 procent av fallen (18 av 31 omröstningar) är så att kommuner *inte* följer utslaget i rådgivande folkomröstningar som tillkommit efter folkinitiativ (SKR, 2020). Trots denna potentiellt avskräckande erfarenhet från Göteborg, men också andra kommuner, anser nästan två tredjedelar av göteborgarna sex år senare att folkomröstningar är ett bra sätt att avgöra kommunala frågor. Personer som saknar förtroende för politiker är något mer positiva till folkomröstningar, jämfört med personer som hyser förtroende. Bland göteborgare som saknar förtroende instämmer 31 procent helt och hållet i att folkomröstningar är ett bra sätt att avgöra kommunala politiska frågor. Bland personer som hyser förtroende är andelen 25 procent.

Tabell 3 Göteborgarnas inställning till politiska partier och kommunala folkomröstningar, procent (2020)

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Instämmer knappast	Instämmer inte alls	Ingen uppfattning	Totalt	Antal svar
Politiska partier i Göteborg uppmuntrar personer att engagera sig politiskt	6	25	22	12	35	100	3 807
Politiska partier i Göteborg erbjuder inte väljarna några verkliga alternativ i politiska frågor	10	28	19	8	35	100	3 806
Folkomröstningar är ett bra sätt för att avgöra kommunala politiska frågor	29	32	13	12	14	100	3 806

Kommentar: Frågan lyder 'I vilken utsträckning instämmer du i följande påståenden?'

Källa: SOM-undersökningen i Göteborg 2020.

Snarlika frågor som redovisats i detta avsnitt har använts i internationella frågeundersökningar för att jämföra inställningen till demokratin och politiken i olika länder. Eftersom frågeformuleringen och svarsalternativen skiljer sig något går det inte att göra några direkta jämförelsen av resultaten. Men i en internationell jämförelse från 2014 var svenskarna generellt mindre benägna än folk i de övriga 34 i studien ingående länderna att instämma i att politiker inte bryr sig om vanligt folk eller att politiker engagerar sig i politiken för egen vinnings skull. Svenskarna var också relativt sett mindre benägna att hålla med om påståendet att partierna inte ger väljare alternativ och i den övre halvan av länder när det gäller åsikten att partierna uppmuntrar personer att engagera sig politiskt. När det gäller inställning till folkomröstningar låg svenskarna ungefär i mitten (Eder, 2017).

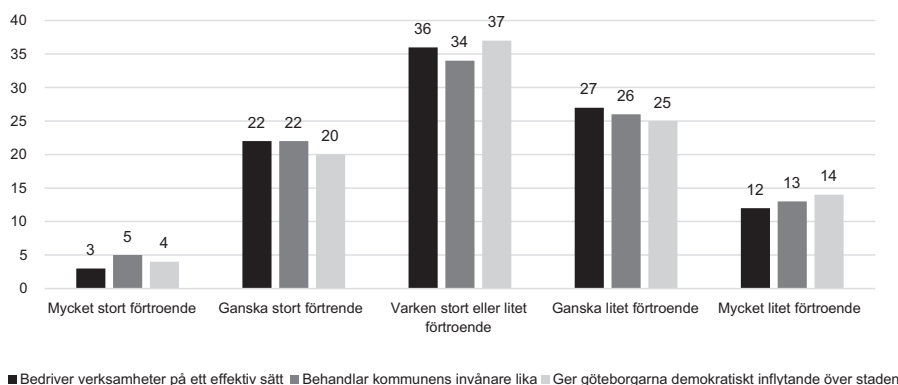
Göteborgarnas förtroende för aspekter av stadens verksamhet

I SOM-undersökningen i Göteborg har det under samtliga fem vågor ingått frågor om förtroende för hur Göteborgs Stad sköter sina verksamheter. I 2020 års undersökning kompletterades den generella förtroendefrågan med en version som specificerar tre olika aspekter av verksamheten: förtroende för att verksamheten bedrivs effektivt, att invånarna behandlas lika och att göteborgarna ges demokratiskt inflytande över staden.

Figur 1 redovisar resultaten från de tre frågorna. För det första är andelen som hyser ett ganska litet eller mycket litet förtroende större än andelen som hyser ett mycket stort eller ganska stort förtroende. Det gäller för alla tre aspekterna av stadens verksamhet. Exempelvis summerar andelen som saknar förtroende för

effektivitet i stadens verksamhet till 39 procent, att jämföra med 25 procent som hyser förtroende för detta. För det andra framkommer att det över lag inte är så stor skillnad i bedömningarna. Förtroendet för effektivitet, likabehandling och demokratiskt inflytande är ungefär lika stort. Andelen med mycket eller ganska stort förtroende för effektivitet, likabehandling och demokratiskt inflytande är 25, 27 respektive 24 procent.

Figur 1 Förtroende för stadens verksamhet: effektivitet, likabehandling och demokratiskt inflytande, 2020 (procent)

Kommentar: Frågan lyder *Allmänt sett, hur stort förtroende har du för att Göteborgs Stad: "Bedriver sina verksamheter på ett effektivt sätt", "Behandlar kommunens invånare lika" och "Ger göteborgarna demokratiskt inflytande över staden"*.

Källa: SOM-undersökningen i Göteborg 2020.

Vid en fördjupad analys framkommer intressanta skillnader mellan grupper. Under kontroll för en rad olika förklaringsfaktorer framkommer att yngre, nyinflyttade personer med låg utbildning och de som står till vänster politiskt hyser signifikant högre förtroende för att staden bedriver sin verksamhet effektivt. Vidare hyser yngre, män, personer med hög inkomst och de som är födda utrikes högre förtroende för att staden behandlar invånarna lika. Slutligen är förtroendet för demokratiskt inflytande över staden också högre bland yngre personer, män och människor som är födda utrikes, men även bland personer som står till vänster.

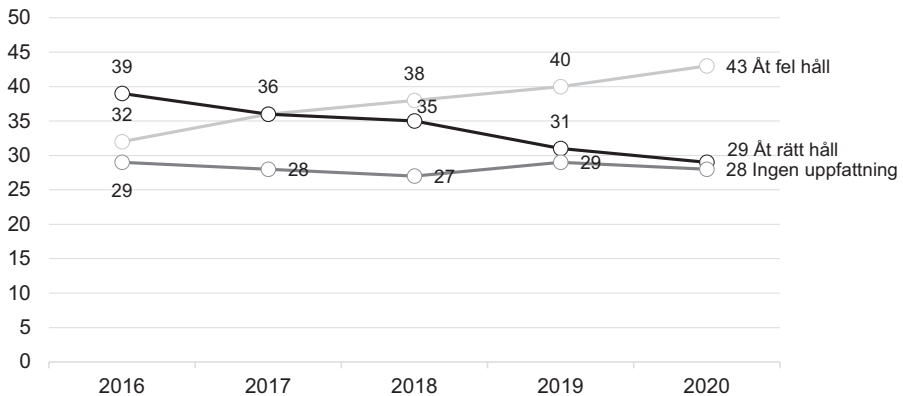
Partipolitiska skillnader vad gäller politiskt förtroende liksom skillnader mellan invånare i olika delar av staden är något som skildras mer ingående i andra delar av boken (se Oscarsson, Solevid & Ahlbom, 2021). Men noterbart är att personer födda utrikes hyser högre förtroende för att staden behandlar medborgarna lika och erbjuder göteborgarna demokratiskt inflytande. Vi återkommer till detta fynd när slutsatserna av boken summeras, i slutet av detta kapitel.

Vart är vi på väg?

Utvecklingen i staden Göteborg går åt fel håll. Det är en uppfattning som samlar en stor – och växande – andel göteborgare. I den göteborgska SOM-undersökningen 2020 svarade 43 procent att utvecklingen i Göteborg, allmänt sett, går åt fel håll. Andelen som tycker att utveckling går åt rätt håll är klart lägre: 29 procent. Det kan jämföras med hur göteborgarna ställde sig till denna fråga några år tillbaka i tiden. År 2016 var andelen positiva fler än negativa; 39 procent valde då ”åt rätt håll” och 32 procent ”åt fel håll”.

Motsvarande entydigt negativa utveckling går inte att finna nationellt. Den nationella SOM-undersökningen där samma fråga ställs visar att andelen som anser att utvecklingen går åt fel håll i Sverige är ungefär lika stor 2016 som 2020, låt vara att det under hela denna period är en större andel negativa än positiva (Martinsson & Andersson, 2021). Det som sticker ut i Göteborg är alltså inte pessimismen i sig, utan den stadigt ökande pessimismen vad gäller utvecklingens riktning. Tio procentenheters förändring på fyra år är ingen liten förändring.

Figur 2 Göteborgarnas uppfattningar i frågan om huruvida utvecklingen i Göteborg går åt rätt håll eller åt fel håll, 2016–2020 (procent)

Kommentar: Frågan lyder: *Allmänt sett, tycker du att utvecklingen i Göteborg går åt rätt håll eller åt fel håll?* Svarsalternativen framgår av figuren. Antalet svarande per år varierar mellan 2348 (2016) och 3858 (2020).

Källa: SOM-undersökningarna i Göteborg 2016–2020.

Figur 2 döljer dock viktiga nyanser. Alla göteborgare blir inte mer pessimistiska i sin syn. Synen på utvecklingen i Göteborg har faktiskt blivit mer positiv bland yngre personer (16–29 år) under perioden 2016 till 2020. År 2016 var fördelningen i denna grupp 41 procent positiva mot 35 procent negativa. Fem år senare har andelen positiva ökat till 47 procent och andelen negativa minskat till 28 procent.

Bland samtliga övriga åldersgrupper (30–49, 50–64 och 65–85 år) finns motsatt utveckling; andelen negativa ökar över tid. Särskilt tydligt är detta i de två äldsta grupperna. I undersökningen 2020 svarade över hälften av göteborgarna i åldersgruppen 50–85 år att utvecklingen går åt fel håll.

Om nu många i Göteborg upplever att staden är på fel kurs, varhän skall staden styra? Nästa avsnitt avhandlar vilka frågor och samhällsproblem som ligger på göteborgarnas dagordning samt vad de tycker om olika politiska förslag i den lokala debatten.

Göteborgarnas viktigaste frågor och samhällsproblem

De frågor eller samhällsproblem som allmänheten uppfattar som viktiga är ofta en konsekvens av innehållet i mediernas rapportering. Fenomenet är välkänt och kallas för mediernas dagordningsfunktion. Dagordningsfunktionen handlar om att medierna påverkar individer i (minst) två steg: I första steget påverkar mediernas rapportering *vilka frågor* allmänheten uppfattar som mer eller mindre viktiga (engelska: *issue salience*). I det andra steget påverkar också medierna *vad invånarna tycker i frågorna*. Anledningen till att innehållet i mediernas rapportering har inverkan på allmänhetens dagordning handlar om att individer behöver ledtrådar om vad som är viktigt och vilka frågor som man ska prioritera, och mediernas rapportering erbjuder en sådan genväg. Vilka frågor som finns på mediernas, allmänhetens respektive politikernas dagordning ger därmed också inblick i vilka frågor vi kan förvänta oss politiska processer om och beslut i (Strömbäck, 2004).

I den nationella SOM-undersökningen har enkätfrågan om viktigaste frågorna eller samhällsproblemen ställts sedan 1987. Över tid kan både forskare, medier och medborgare följa hur frågor stiger och sjunker på dagordningen. I slutet av 80-talet låg miljöfrågan högst i topp. Under krisåren, både i början av 90-talet och i samband med den globala finanskrisen i slutet av 2000-talets första årtionde, var arbetsmarknadsfrågor det som störst andel svarande bedömde vara viktigast. Resultaten från den nationella SOM-undersökningen visar också att sjukvårdsfrågor låg i topp både i början och mitten av 2000-talets första årtionde. År 2015 och i samband med migrationskrisen hamnade integration/immigration första gången i toppen på medborgarnas dagordning. De senaste årens dagordningsraket är lag och ordning, som toppade listan 2019 och ligger tvåa efter integration/immigration 2020 (Martinsson & Andersson, 2021).

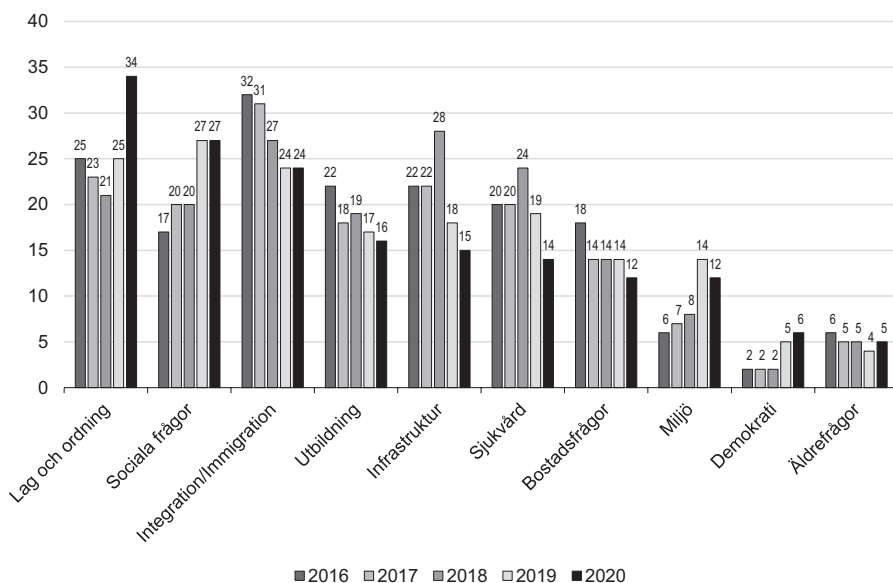
Tack vare SOM-undersökningen i Göteborg har vi också en unik möjlighet att kartlägga vilka frågor och samhällsproblem som invånarna i staden tycker är viktigast. Enkätfrågan i den lokala SOM-undersökningen lyder ”Vilken eller vilka frågor eller samhällsproblem tycker du är viktigast i Göteborg idag?”

År 2020 toppar *lag och ordning* (34 procent) följt av *sociala frågor*¹ (27 procent) och *integration/immigration* (24 procent) listan över invånarnas viktigaste samhällsproblem. Vi kan konstatera att även den lokala dagordningen delvis bytt

karaktär under de fem år vi kan undersöka. Den största förändringen över tid är att infrastrukturfrågor har sjunkit på den lokala dagordningen. Valåret 2018 toppade infrastrukturfrågor listan med 28 procent av de tillfrågade som angav ämnet som det viktigaste samhällsproblemet i Göteborg. Även tidigare år har infrastrukturfrågor legat högt på invånarnas dagordning. År 2020 har siffran sjunkit till 15 procent och infrastrukturfrågor hamnar på femte plats. Jämfört med den nationella dagordningen har infrastrukturfrågor dock fortfarande en framskjuten position i Göteborg, och vi har god anledning att tro att vi skulle hitta liknande resultat i andra kommuner där större infrastrukturprojekt genomförts, om opinionen hade mätts på liknande sätt som i Göteborg.

Figur 3 Viktigste samhällsfrågorna/problemen i Göteborg, 2016–2020 (procent)

Kommentar: Figuren visar de 10 mest omnämnda frågorna/samhällsproblemen. Frågeformuleringen är: Vilken eller vilka frågor eller samhällsproblem tycker du är viktigast i Göteborg idag? Ange högst tre frågor/samhällsproblem. Antal svar: 2016: 3 456, 2017: 2 674, 2018: 2 539, 2019: 2 411, 2020: 3 556. De olika antalet svarande beror på att urvalen var större 2016 och 2020 (8 000) och något mindre 2017–2019 (5 000), se metodkapitlet av Frida Sandelin i denna bok.

Källa: SOM-undersökningen i Göteborg 2016–2020.

Lag och ordning har, på samma sätt som för den nationella dagordningen, stigit på göteborgarnas dagordning mellan 2016 och 2020. Frågan är tydlig etta 2020 med 34 procent som anger det som en viktig fråga/samhällsproblem i staden. Sociala

frågor har sedan 2016 uppfattats som allt viktigare bland göteborgarna och tillhör sedan 2019 toppen bland nämnda samhällsproblem. Integration/immigration hamnar år 2020 på tredje plats. Till skillnad från den nationella dagordningen har integration/immigration har sjunkit något på den lokala dagordningen, även om den fortfarande har en mycket framskjuten position. Andra intressanta rörelser är att omnämmandet av sjukvård som en viktig fråga/samhällsproblem minskar, trots över 1,5 år med en pandemi. Bostadsfrågor sjunker också på dagordningen medan frågor som handlar om miljö respektive demokrati ökat något över tid, om än från lägre nivåer.

Lag och ordning nämns även 2020 som det viktigaste samhällsproblemet i Göteborg bland sympatisörer till sju av tio partier med representation i kommunfullmäktige. Det är bara sympatisörer till Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Feministiskt initiativ som *inte* har lag och ordning bland de topp-tre-nämnda lokala samhällsfrågorna. I stället ligger sociala frågor i topp bland sympatisörer till Vänsterpartiet och Feministiskt Initiativ medan miljöfrågor inte oväntat ligger i topp för Miljöpartiets sympatisörer i Göteborg. Bland sympatisörer till Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna, Moderaterna, Kristdemokraterna respektive Sverigedemokraterna är lag och ordning, sociala frågor respektive integration/immigration de tre viktigaste samhällsfrågorna, även om betoning och rangordning skiljer sig något åt mellan partiernas sympatisörer. Lag och ordning är en mycket tydlig etta bland Moderaternas, Kristdemokraternas, Sverigedemokraternas och Demokraternas sympatisörer med 37 (Liberalerna) till 56 (Demokraterna) procent som anger frågan som viktig. Bland Socialdemokraternas sympatisörer är det mer jämnt mellan lag och ordning (30 procent) och sociala frågor (28 procent) och bland Centerpartiets sympatisörer är det en lika stor andel – 27 procent – som nämner de tre toppfrågorna. Demokraternas sympatisörer skiljer ut sig genom att i högre grad ange infrastrukturfrågor som ett viktigt samhällsproblem i Göteborg, frågan hamnar på andra plats och nämns av 26 procent.

Om vi tittar närmare på vilka grupper av invånare som i högre grad nämner de tre samhällsproblemen högst upp på dagordningen, *lag och ordning*, *sociala frågor* respektive *integration/immigration*, finner vi intressanta skillnader (tabell visas ej). I en regressionsmodell där vi samtidigt tar hänsyn till kön, ålder, utbildning, hushållsinkomst, födelseland samt partisympati finner vi till att börja med att sannolikheten att *lag och ordning* nämns som ett samhällsproblem ökar med ålder. Sannolikheten är också högre bland svarande som bor i hushåll med medelhöga inkomster. Bland partiernas sympatisörer nämner samtliga samhällsproblemet i högre grad än Vänsterpartiets sympatisörer, men frågan är, som tidigare nämnt, särskilt uttalad bland sympatisörer till Moderaterna, Kristdemokraterna, Sverigedemokraterna och Demokraterna.

Tabell 4 De tre viktigaste samhällsproblemen/frågorna i Göteborg bland partiernas sympatisörer, 2020 (procent)

	1:a plats	2:a plats	3:e plats	Antal svar
Vänsterpartiet	Sociala frågor (30)	Integration/immigration (30)	Miljö (23)	517
Socialdemokraterna	Lag och ordning (30)	Sociala frågor (28)	Integration/immigration (19)	790
Centerpartiet	Lag och ordning (27)	Sociala frågor (27)	Integration/immigration (27)	139
Liberalerna	Lag och ordning (37)	Sociala frågor (28)	Integration/immigration (26)	179
Moderaterna	Lag och ordning (45)	Sociala frågor (31)	Integration/immigration (25)	551
Kristdemokraterna	Lag och ordning (45)	Sociala frågor (28)	Integration/immigration (26)	120
Miljöpartiet	Miljö (34)	Integration/immigration (28)	Sociala frågor (26)	243
Sverigedemokraterna	Lag och ordning (48)	Integration/immigration (35)	Sociala frågor (26)	270
Feministiskt initiativ	Sociala frågor (36)	Miljö (33)	Integration/immigration (29)	42
Demokraterna	Lag och ordning (56)	Infrastruktur (26)	Integration/immigration (25)	445
Annat parti	Sociala frågor (29)	Lag och ordning (26)	Integration/immigration (24)	137
Samtliga svarande	Lag och ordning (34)	Sociala frågor (27)	Integration/immigration (24)	3 956

Kommentar: Tabellen visar de tre samhällsproblem/frågor som störst andel av respektive partis sympatisörer nämnt. Om två eller fler frågor har en lika stor andel omnämmanden används rangordningen bland samtliga svarande för att avgöra vilken fråga som får vilken placering. Andel av de svarande som nämnt en samhällsfråga anges inom parentes.

Källa: SOM-undersökningen i Göteborg 2020.

Sannolikheten för att nämna *sociala frågor* som ett samhällsproblem är högre bland kvinnor, personer 65–85 år samt personer i hushåll med medelhög- eller hög inkomst. Slutligen, nämns *integration/immigration* i något högre grad som ett samhällsproblem bland 16–29-åringar jämfört med andra åldersgrupper. Sannolikheten att nämna *integration/immigration* ökar med utbildningsgrad och är även högre bland personer födda i Sverige jämfört med utrikesfödda. Inte oväntat är sannolikheten för att nämna frågan högst bland sympatisörer till Sverigedemokraterna, medan skillnaderna mellan övriga partiers sympatisörer är mindre.

Vad göteborgarna vill

Hur ser den göteborgska folkviljan ut vid tidpunkten för stadens fyrahundraårsjubileum? De signaler om ideologisk färdriktning och sakpolitiska ställningstaganden som göteborgarna sänder till sina företrädare i den lokala demokratin är givetvis av central betydelse för den representativa demokratin. Medborgarnas önskemål ska väga mycket tungt i en demokrati. Även om medborgarnas ställningstaganden i politiska sakfrågor formas i samspel med opinionsledare och genom påverkan från intresseorganisationer och politiska företrädare är medborgarnas åsikter och

värderingar en given utgångspunkt för en analys av den lokala representativa demokratin. Hur har opinionsläget sett ut i politiska sakfrågor?

I de fem SOM-undersökningar som genomförts i Göteborg under perioden 2016–2020 har vi haft möjlighet att ställa ett stort antal frågor om vad göteborgarna tycker om olika politiska förslag (se tabell 5). De flesta, men inte alla, förslag bär en tydlig göteborgsprägel och utgör i det avseendet en helt unik typ av demokratistatistik. Alla förslag har inte varit med i varje undersökning men tabell 5 ger en god överblick över vilka typer av förslag till förändringar av den förda politiken i Göteborgs stad som varit populära och mindre populära under perioden. Uppsättningen av förslag är axplock från den pågående lokala debatten och fungerar också som ett slags dokument över tidsandan. Framtida göteborgare kanske kommer att förundras över förslag om tiggeriförbud, elsparkcyklar och linbanor, eller förvånas av upptagenheten av infrastrukturprojekt som byggande av vägar, broar och tunnlar.

I tabellen har vi rangordnat förslagen efter popularitet. Överst återfinns förslag som vunnit stöd från en mycket stor majoritet av göteborgarna, såsom att satsa på billigare kollektivtrafik (balansmätt +84) och ökad kameraövervakning (+64). På topp-fem-listan återfinns också två ytterst populära infrastruktursatsningar såsom dubbelspår till Borås (+63) och Marieholmstunneln (+58).

De minst populära förslagen handlar om att riva Nya Ullevi för att ge plats till bostäder och kontor (balansmätt -49), minska allmännyttan (-49) och sälja Göteborg Energi (-50). Dessa förslag är det bara omkring var tionde göteborgare som tycker är mycket bra eller ganska bra.

Har göteborgarnas önskemål spelat någon roll? I vilken utsträckning har göteborgarna fått som de velat? Och i vad mån har den faktiskt förda politiken i staden stämt överens med göteborgarnas ställningstaganden i sakfrågorna? I det här sammanhanget har vi svårt att systematiskt besvara dessa frågor. Det skulle krävas noggranna studier av den förda politiken och fattade beslut på vart och ett av de olika områdena, något som ligger utanför vårt huvudsyfte. Vi låter det vara upp till läsaren att själv bedöma graden av överensstämmelse mellan efterfrågan (opinion) och utbud (policy). På några punkter är det uppenbart att folkviljan och förd politik harmonierar, som till exempel vad gäller Marieholmstunneln (invigd i december 2020) eller avecklingen av de 21 stadsdelsnämnderna. På andra punkter är det dock lika uppenbart att majoriteten *inte* har fått som de velat, som exempelvis när det gäller trängselskatt och västlänken, två av de kanske mest avgörande frågorna i den göteborgska demokratin under det senaste decenniet.

Vi kommer att återkomma till opinionen kring trängselskatt och västlänken längre fram i boken. Båda sakfrågorna är nämligen skäligen misstänkta för att ha påverkat den lokala demokratin på ett negativt sätt under perioden, främst genom försvagade förtroendeband mellan medborgare och förtroendevalda och genom ett starkare missnöje med hur den lokala demokratin fungerar (se Oscarsson, Solevid & Ahlborn, 2021, i denna volym).

**Tabell 5 Göteborgarnas inställning till 33 politiska förslag, 2016–2020
(procent, balansmätt)**

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag	Summa procent	Antal svarande	Balans- mätt	Andel bra
Satsa på billigare kollektivtrafik	65	23	8	2	2	100	4 193	+84	88
Satsa mer på ett miljövänligt samhälle	46	37	14	2	1	100	3 295	+80	83
Öka kameraövervakningen på allmänna platser	45	30	14	7	4	100	9 218	+64	75
Dubbelspår för tåg mellan Göteborg och Borås	37	30	29	2	2	100	14 534	+63	67
Marieholmstunneln (ny älvtunnel)	33	31	30	3	3	100	14 473	+58	64
Minska inkomstskillnaderna i samhället	38	30	21	8	3	100	3 276	+57	68
Nya hus bör i högre utsträckning byggas i klassisk stil	34	30	26	6	4	100	1 841	+54	64
Bedriva mer äldreomsorg i kommunal regi	35	28	26	7	4	100	1 844	+52	63
Begränsa användandet av elsparkcyklar	35	25	22	11	7	100	4 181	+42	60
Omfördela mer resurser från rika till fattiga stadsdelar i Göteborg	28	31	24	11	6	100	10 596	+42	59
En bro mellan Lindholmen och Stigbergstorget	23	28	33	7	9	100	3 819	+35	51
Avskaffa stadsdelsnämnderna	22	16	52	6	4	100	2 083	+28	38
Införa ett förbud mot tiggeri	35	19	16	12	18	100	12 506	+24	54
Avveckla det aktiva skolvalet i Göteborg	24	18	35	13	10	100	1 808	+19	42
Ta emot färre flyktingar i Sverige	23	19	26	17	15	100	3 294	+10	42
Bygga det planerade nya Centralbadet vid Gullbergsvass	12	19	47	10	12	100	1 808	+9	31
Sänka kommunalskatten	19	20	30	19	12	100	7 201	+8	39
Linbana över Göta älv	19	23	24	10	24	100	14 592	+8	42

Forts.

Tabell 5 forts.

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag	Summa procent	Antal svarande	Balansmätt	Andel bra
Utläsa klimatnödläge i Göteborg	14	19	33	16	18	100	2 266	-1	33
Sänka skatterna	16	22	23	22	17	100	3 298	-1	38
Stoppa privatbilismen i innerstaden	16	22	20	21	21	100	9 152	-4	38
Förtäta befintliga bostadsområden	11	23	28	25	13	100	9 063	-4	34
Öppna fler flyktingboenden i Göteborg	12	20	30	16	22	100	3 288	-6	32
Västlänken (tågtunnel under Göteborg)	15	21	20	13	31	100	14 570	-8	36
Öppna fler flyktingboenden	10	19	28	17	26	100	4 979	-14	29
Trängselskatt i Göteborg	15	18	18	13	36	100	14 632	-16	33
Bygga bostäder på Heden	12	17	22	22	27	100	8 285	-20	29
Införa lottnings till populära skolor	9	16	29	20	26	100	7 242	-21	25
Minska den offentliga sektorn	8	15	29	23	25	100	3 184	-25	23
Omvandla en del av hyresrätterna i allmännyttan till bostadsrätter	9	14	25	22	30	100	1 851	-29	23
Riva nya Ullevi för att ge plats till bostäder och kontor	7	9	19	27	38	100	2 296	-49	16
Minska allmännyttan genom att sälja bestånd till privata hyresvärdar	4	9	25	21	41	100	2 284	-49	13
Sälja det kommunala elbolaget Göteborg Energi till privata aktörer	4	7	28	23	38	100	1 829	-50	11

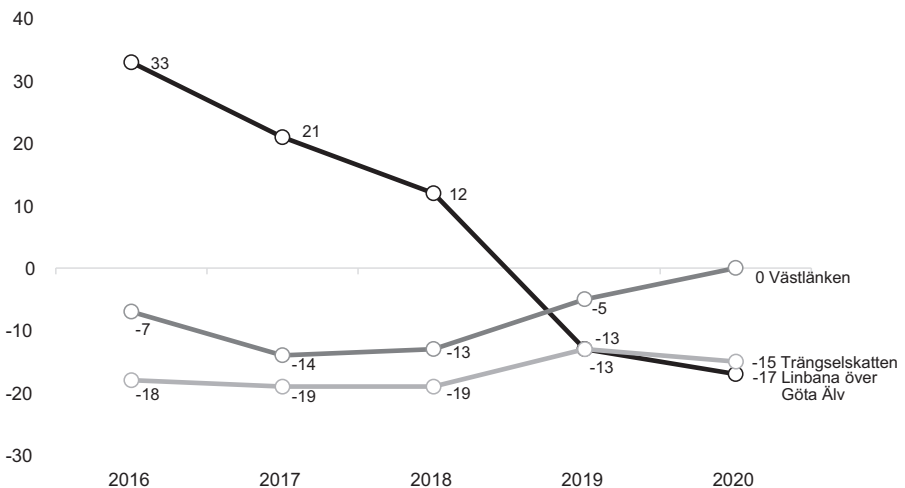
Kommentar: Frågan lyder 'Vilken är din åsikt om följande förslag som gäller Göteborg?'. För frågor om infrastruktuursatsningar användes frågeformuleringen 'Vilken är din åsikt om följande trafikåtgärder?' och för dessa förslag har svarsalternativet "ingen uppfattning" förts till kategorin "varken bra eller dåligt förslag". Förslagen är rangordnade efter balansmättet, som beräknas genom att subtrahera andelen som tycker förslaget är dåligt från andelen som tycker förslaget är bra. Negativa balansmätt betyder att det finns en övervikt för dåligt förslag medan positiva balansmätt betyder att det finns en övervikt för bra förslag.

Källa: SOM-undersökningen i Göteborg 2016–2020.

Figur 4 visar göteborgarnas åsikter om trängselskatten, Västlänken och linbana över Göta älv under perioden 2016–2010. Det som redovisas är balansmätt – det vill säga andelen respondenter som svarat att trafikåtgärden är 'mycket' eller 'ganska' bra förslag minus andelen som svarat 'ganska' eller 'mycket' dåligt förslag. Figuren visar att andelen negativa till trängselskatten varit större än andelen positiva under hela perioden 2016–2020. Stabilitet kännetecknar trängselskattopinionen.

När det gäller Västlänken är dramatiken desto större. Vi vet sedan tidigare att göteborgarna initialt var övervägande mycket positiva till en tågtunnel under Göteborg (se Andersson, Oscarsson & Solevid, 2018). De västsvenska SOM-undersökningarna visar att år 2011 (ej i figuren) var balansmättet bland göteborgarna +43. Men opinionen blev dramatiskt mer negativ under åren som följde. Störst motstånd uppmättes år 2017 (-24). SOM-undersökningen i Göteborg 2016–2020 täcker in perioden efter byggstarten av tunneln 2018, och resultaten visar att västlänksopinionen har blivit mindre negativ. I undersökningen 2020 var det för första gången sedan 2013 åter helt jämnt mellan positiva och negativa göteborgare; 40 procent i båda läger (balansmätt +/-0).

Figur 4 Inställning till trafikåtgärder, 2016–2020 (balansmätt)

Kommentar: Frågan lyder: 'Vilken är din åsikt om följande trafikåtgärder?'. Balansmättet visar andelen som svarat 'mycket' eller 'ganska' bra förslag minus andelen som svarat 'ganska' eller 'mycket' dåligt förslag. Antalet svarande per år och trafikåtgärd varierar mellan 2 345 (Västlänken 2019) och 3 825 (Linbanan 2020).

Källa: SOM-undersökningen i Göteborg 2016–2020.

Även linbana över älven-opinionen har tagit en dramatisk vändning under den korta tid som förflutit från idé, via ritbordet till slutligt skrinläggande (se figur 4). Linbanan var ursprungligen tänkt att vara kronan i Jubileumsprojektet. Turerna

i linbanefrågan, från initial entusiasm till skepsis, speglas också i göteborgarnas åsikter om förslaget. Det var en opinionsmässig övervikt för dem som var positiva till linbana under de tre första mätåren (2016–2018). Men stödet försvagades tydligt under de följande åren, för att år 2020 vara nere på minus 17.

Göteborgsandan – myt eller verklighet?

År 2010 briserade korruptionsskandalen i Göteborg. SVT-programmet Uppdrag Granskning kunde i två program i april och maj 2010 bland annat avslöja att kommunala tjänstemän tagit emot privata gåvor från ett byggföretag och gett samma företag uppdrag åt kommunen (SVT 2010, Amnå m fl, 2013). Händelserna fick mycket stor uppmärksamhet och *Muteborg* blev ett etablerat skällsord. Korruptionsskandalen ledde till flera förundersökningar och åtal om mutbrott och bestickning, samt i några fall också till fällande domar (Amnå m fl, 2013: 9).

Göteborgsandan, som under Göran Johanssons tid lyftes fram som ett unikt samarbete mellan näringsliv och politik, kom i Tillitskommissionens rapport att bli utpekad som en bidragande orsak till korruptionen. ”Det fanns, och finns, en institutionaliserad, historiskt omhuldad göteborgsanda – och en bild av denna anda – där gränsöverskridande samarbete, pragmatisk handlingskraft och synbara resultat står i centrum” (Amnå m fl, 2013: 7). Dock har slutsatsen om Göteborgsandan fått viss kritik eftersom det visat sig att Göteborg inte har högre partipolitiskt samarbete än andra kommuner, något som enligt kommissionen är förknippat med mer korruption. Däremot står Göteborg ut när det gäller antalet kommunala bolag (Dahlström, 2013; Erlingsson & Sundell, 2013). Historisk forskning påvisar också att Göteborgsandan troligen är en myt som fått fäste mycket tidigt och därefter blivit något av en självuppfyllande profetia (Christensen, 2021).

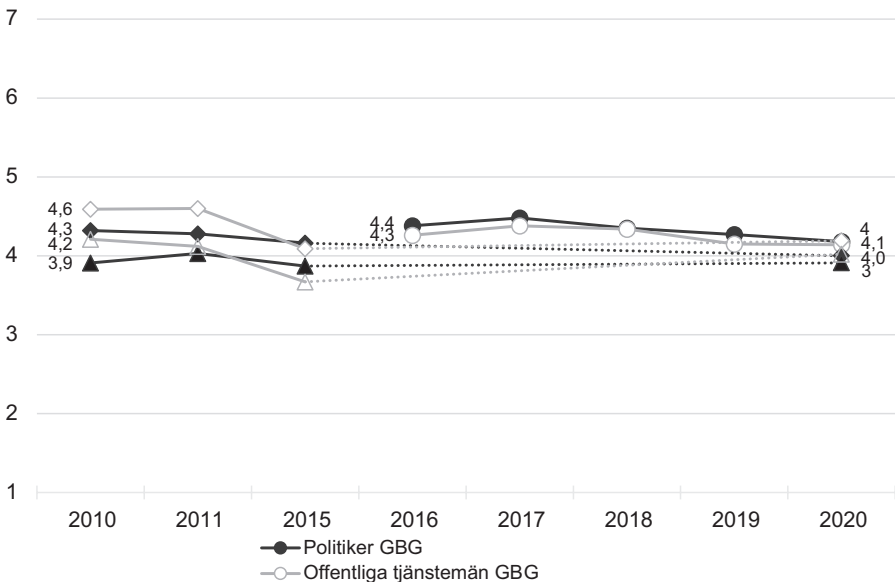
Korruption definieras oftast som missbruket av offentlig makt för privat vinning (Transparency International, 2021), vilket var precis vad som hände i samband med mutskandalen. På nationell nivå har Sverige under årtionden av kartläggningar från bland annat Transparency International visat sig vara ett av världens minst korrupta länder. Det lyfts dock fram att korruption, i den mån den förekommer i Sverige, dock torde vara mer utbredd på kommunal nivå än nationell nivå. Anledningen är att de svenska kommunerna har omfattande ansvar för offentlig service, att en stor majoritet av alla offentliga upphandlingar och direktupphandlingar sker på kommunal nivå, trenden att flytta kommunal offentlig service från nämnder till kommunala bolag samt den beslutsmakt som offentliga tjänstemän har i frågor om allt från föreningsstöd till bygglov (Erlingsson & Linde, 2011).

Tidigare forskning om korruptionsuppfattningar i Sverige visar att befolkningens uppfattningar om hur utbredd korruptionen är hänger väl samman med hur experter bedömer den faktiska korruptionsnivån (Dahlberg & Solevid, 2016), vilket betyder att befolkningen i länder med lägre grad av korruption, som Sverige, också uppfattar lägre grad av korruption generellt. Även tidigare forskning baserat

på resultat från den nationella SOM-undersökningen bekräftar att det över lag är en låg andel invånare i Sverige som har egna erfarenheter av korrupta beteenden som mutor. Däremot är det en större andel som upplever att det finns utbredd korruption bland politiker och offentliga tjänstemän (Arkhede & Harring, 2016) i Sverige.

Figur 5 *Invånarnas uppfattningar om förekomsten av korruption bland politiker och offentliga tjänstemän i Göteborg respektive i Sverige, 2010–2011, 2015 och 2016–2020 (procent)*

Kommentar: I figuren visas uppfattningar om i vilken utsträckning politiker och offentliga tjänstemän är inblandade i korruption. Frågan om Politiker GBG och Offentliga tjänstemän GBG lyder: 'Enligt din bedömning, i vilken utsträckning är följande yrkesgrupper i Göteborg inblandade i någon typ av korruption?'. Frågan om Politiker SVE (och SVE (GBG)) och Offentliga tjänstemän SVE (och SVE (GBG)) lyder: 'Enligt din bedömning, i vilken utsträckning är följande yrkesgrupper i Sverige inblandade i någon typ av korruption?' Svaren avgavs på en skala från 1 till 7 där 1 betyder 'Inte alls' och 7 'I mycket stor utsträckning' samt 'Ingen uppfattning'. I figuren ingår endast svar från dem som har en uppfattning i frågan. Politiker/Offentliga tjänstemän SVE (GBG) avser göteborgares svar på frågan om korruption bland svenska politiker och offentliga tjänstemän (Antal svarande=57-93/år).

Källa: SOM-undersökningen i Göteborg 2016–2020, den nationella SOM-undersökningen 2010, 2011, 2015 och 2020.

Frågor om korruptionsuppfattningar har även ingått i SOM-undersökningarna i Göteborg mellan åren 2016–2020. Figur 5 ovan visar medelvärdet på invånarnas svar på frågan "Enligt din bedömning, i vilken utsträckning är följande yrkesgrup-

per i Göteborg inblandade i någon typ av korruption?”. Svaren avges på en skala från 1 till 7 där 1 betyder ”Inte alls” och 7 ”I mycket stor utsträckning” samt ”Ingen uppfattning”. Frågeformuleringen har alltså en tydlig lokal förankring, medan frågan i den nationella SOM-undersökningen handlar om yrkesgrupper i Sverige. I figuren ovan visas medelvärden bland dem som har en uppfattning. Det ska tilläggas att 25–31 procent de olika åren svarat att de inte har en uppfattning i frågan (lägst andel ingen uppfattning vååret 2018).

Som figuren visar har göteborgarnas korruptionsuppfattningar ändrats mycket lite mellan 2016 och 2020. Medelvärden ligger under hela mätperioden mellan 4,2 och 4,5 för korruption bland politiker och mellan 4,1 och 4,4 för offentliga tjänstemän.

I figuren ingår också göteborgarnas uppfattningar om korruption bland svenska politiker och offentliga tjänstemän. Mätserien börjar här redan 2010 men vi kan konstatera att uppfattningarna inte skiljer sig särskilt mycket från göteborgarnas uppfattningar om korruption bland lokala politiker respektive offentliga tjänstemän i Göteborg. Figuren visar också hur invånare i Sverige som helhet bedömer förekomsten av korruption bland politiker och offentliga tjänstemän. I början av mätperioden (2010, 2011 och 2015) och särskilt i samband med mutskandalen bedömer göteborgarna i allmänhet korruptionen bland svenska politiker och offentliga tjänstemän som något högre än den genomsnittlige svensken. Även om skillnaderna är förhållandevis små kan vi konstatera att göteborgarna 2010 och 2011 i något högre grad instämmer i att det förekommer korruption bland politiker och offentliga tjänstemän i Sverige. Bauhr & Oscarsson (2011) visade också i sina analyser av korruptionsuppfattningar i Sverige att göteborgare år 2010 uppfattade att korruption förekom i något högre grad än vad invånare i Malmö och Stockholm gjorde. Huruvida detta är en konsekvens av mutskandalen kan vi självklart inte belägga, men det är onekligen en förklaring som ligger nära till hands. År 2020 är skillnaderna i korruptionsuppfattningar bland invånare i Göteborg respektive Sverige som helhet i princip borta. Sammanfattningsvis ger resultaten från de två SOM-undersökningarna inte någon entydig bild av att den uppfattade korruptionen idag skulle vara högre på lokal nivå jämfört med nationell nivå.

Göteborgarna utvärderar jubileumsprojektet

Planeringen av Göteborgs stads fyrahundraårsjubileum drog i gång tidigt, de första stegen togs redan 2009 och beslut om mål, visioner och teman togs 2012. Ett stort antal personer från akademi, kulturliv, näringsliv och föreningsliv engagerades och arbetade i sju olika perspektivgrupper. Medborgarna i Göteborg bjöds in att tänka fritt och komma med förslag på hur jubileet skulle firas. Tusentals förslag samlades in och publicerades i skriften 1680 idéer om Göteborgs 400-årsjubileum (Göteborg & Co, 2012).

Den 4 juni 2021 firade Göteborg sin officiella fyrahundraårsdag. På grund av Coronapandemin har dock en stor del av det planerade jubileumsprogrammet fått spridas ut över åren 2021–2023. En utvärdering av stadens arbete med jubileumsprojektet låter sig givetvis inte göras förrän jubileet verkligen är över och det går att göra ett bokslut över vilka idéer och förslag som till slut kom att förverkligas. Men vi har förstås ställt frågan till göteborgarna. I de fem SOM-undersökningarna i Göteborg som genomförts under perioden 2016–2020 har vi bett göteborgarna utvärdera jubileumsprojektet (se tabell 6). Vi har ställt frågan om vad de tycker om ”stadens satsningar inför Göteborgs 400-årsjubileum”. När SOM-institutet genomförde den första undersökningen 2016 var projektet ännu inte särskilt känt. En dryg tredjedel av göteborgarna (36 procent) uppgav då att de inte kände till jubileumsprojektet. Denna andel minskade något under de första undersökningsåren. Sedan ett par år tillbaka har andelen stabiliserats kring 25 procent. Kännedomen om projektet har stärkts något i takt med att jubileumsåret närmat sig.

Tabell 6 Göteborgarna utvärderar jubileumsprojektet, 2016–2020 (procent)

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ingen uppfattning	Känner ej till	Summa procent	Antal svar	Balansmätt	Andel bra
2016	6	19	13	4	2	20	36	100	3 376	+19	25
2017	7	21	14	6	2	19	31	100	2 627	+20	28
2018	9	21	14	6	2	23	25	100	2 496	+22	30
2019	7	23	15	7	4	22	22	100	2 368	+19	30
2020	6	19	15	9	4	22	25	100	3 896	+12	25
Samtliga	7	20	14	6	3	21	29	100	14 763	+18	27

Kommentar: Frågan lyder: 'Allmänt sett, vad tycker du om stadens satsningar inför Göteborgs 400-årsjubileum?' Sju svarsalternativ erbjöds till respondenterna (se tabellen).

Källa: SOM-undersökningen i Göteborg 2016–2020.

De göteborgare som känner till jubileumsprojektet har under hela perioden haft en övervägande positiv uppfattning om satsningen. Resultaten är mycket stabila och det är svårt att utläsa någon egentlig trend. Andelen som tycker att projektet är bra har varierat mellan 25–30 procent under åren 2016–2020. Möjligen har uppskattningen av projektet varit något svalare vid startåret och vid den sista mätningen 2020, men det handlar om små skillnader. Jubileumsprojektet har varken blivit mer populärt eller mer impopulärt under perioden. Göteborgarnas stöd för projektet är inte högre men heller inte lägre än vid projektets start.

Jubileumsboken och dess kapitel

Jubileumsboken består av elva kapitel. Det första är det inledningskapitel som du läser nu. Det sista utgörs av en beskrivning av metod och tillvägagångssätt för SOM-undersökningen i Göteborg 2016–2020. Bokens övriga kapitel är indelade i tre delar med tre kapitel i varje. Den första delen kretsar kring demokrati och deltagande. Den andra delen behandlar trygghet, tillit och upplevelsen av staden. Bokens tredje del erbjuder en utblick mot göteborgarnas medieanvändning, friluftsliv och inställning till vaccination mot Covid-19.

Del 1: Demokrati och deltagande

Bokens första kapitel i delen om demokrati och delaktighet är skrivet av Henrik Oscarsson, Maria Solevid och Jakob Ahlbom. Den övergripande fråga som kapitlet ställer sig är: Hur mår den lokala demokratin i Göteborg? Genom att analysera flera olika indikatorer visar kapitelförfattarna bland annat att den göteborgska demokratin visserligen kännetecknas av kända skillnader mellan stadens områden när det gäller valdeltagande, där mer resurssvaga områden uppvisar betydligt lägre valdeltagande än resursstarka områden, men att andra indikatorer på medborgerligt engagemang inte skiljer sig åt lika mycket mellan var i staden man bor. Dock är det svårt att blunda för hur social och politisk ojämlikhet i delaktighet går hand i hand i staden. Förtroendet för lokala politiker och bedömningarna av demokratin i Göteborg ligger lägre än genomsnittet i Sverige, och det är tydligt att invånarna sedan flera år upplever att den lokala demokratin har tydliga brister. Skillnaderna i förtroendet och upplevelsen av demokratins funktionssätt följer dock andra mönster och drivs i mycket högre grad av ideologi, partisympati och inställning till Västlänken. Eftersom motståndet mot Västlänken är större i mer resursstarka områden är det också bland dessa invånare den lokala demokratin i högre grad förlorat i legitimitet.

Hur tar sig göteborgarnas engagemang uttryck? Patrik Öhberg och Elin Naurins kapitel "Göteborgare kontaktar politiker" handlar om göteborgarnas kontakter med sina folkvalda politiker (och tjänstemän) i staden. Analysen visar att personer som är mer intresserade av politik tar kontakt i högre utsträckningen än ointresserade. Det kanske inte är så konstigt, men ett annat fynd bryter med förväntan. I motsats till resultat från den amerikanska forskningslitteraturen finns i Göteborg inte något samband mellan individens ekonomiska situation och benägenhet att kontakta politiker. Ett annat resultat från kapitlet är att det tycks finnas en "valårseffekt" vad gäller politikerkontakter. En något högre andel göteborgare säger sig ha kontaktat en politiker i samband med valet 2018.

Det tredje kapitlet i bokens första del handlar just om synen på Göteborgs-politiker. Sören Holmberg skriver om de lokala politikernas popularitet och kännedom. Resultaten sammanfattas väl av kapitlets titel: "Göteborgare tyckte bättre om sina lokalpolitiker förr i tiden". Men Göteborgs politiker är inte bara

mindre omtyckta idag jämfört med för tjugo-tjugofem år sedan. Holmberg visar att de också mindre kända.

Del 2: Trygghet och tillit

Del två inleds med kapitlet ”Speglar mitt eget kvarter upplevelsen av min stad?”, där Lina Bjerke, Charlotta Mellander och Jonna Rickardsson skriver om göteborgarnas syn på staden. Bilden av Göteborg skiljer sig åt beroende på de socioekonomiska förutsättningarna i bostadsområdet. Generellt är personer som är bosatta i resurs-svaga områden mer positiva till vad staden Göteborg har att erbjuda, trots att de upplever problem i det egna bostadsområdet.

Skilnader inom staden är ett tema som återkommer i Björn Rönnerstrands och Maria Solevids kapitel ”Förtroende och tillit i en segregerad”. Kapitlet utgår från två i den tidigare forskningen väl studerade samband: dels det positiva sambandet mellan förtroende för institutioner och mellanmänsklig tillit, dels det negativa sambandet mellan invandring/etnisk mångfald och tillit. Kapitlet visar att dessa två samband också gör sig gällande i Göteborg. Sambandet mellan ett index bestående av förtroendet för fyra olika samhällsinstitutioner – skola och förskola, polis, äldreomsorg och sjukvården – har ett starkt samband med människors grad av tillit. Vidare finns det ett tydligt negativt samband mellan andelen invandrare i bostadsområdet och tillit. Men kapitlet visar att påverkan av andelen invandrare på tilliten beror på förtroendet för en av institutionerna. Om människor hyser förtroende för skolan och förskolan så minskar en hög andel invandrare i bostadsområdet inte tilliten lika mycket.

Tilliten återkommer som tema i det sista kapitlet i bokens andra del. I kapitlet ”(O)trygghet i Göteborg? Från kust till inland” skriver Hanna Sahlin Lilja, Sebastian Lundmark och Frida Sandelin om otryggheten i Göteborg. Kapitlet redovisar faktorer som hänger samman med göteborgarnas upplevelser av otrygghet i sitt bostadsområde och tryggheten i Göteborg generellt. Ett viktigt fynd i kapitlet är att tryggheten skiljer sig åt mellan olika delar av den göteborgska lokalgeografin. I kustnära, resursstarka områden anser många att det egna bostadsområdet är en trygg plats, medan Göteborg som helhet upplevs som otryggt. Vidare visar kapitlet att boende i områden där andelen med hög utbildning är stor och i områden med en hög andel utrikesfödd befolkning känner sig särskilt otrygga. Tilliten har också en roll att spela för trygghet. Tillit till människor i det egna området hänger samman med högre trygghet i bostadsområdet och den generella mellanmänskliga tilliten med trygghet i staden som helhet.

Del 3: Pressen, promenaderna och pandemin

I den tredje delens första kapitel riktar Ulrika Andersson blicken mot göteborgarnas medievanor. I kapitlet ”Göteborgska nyhetsvanor” skildras lokala nyhetsvanor och hur användningsfrekvens och val av plattform hänger samman med ålder, samhällsintresse, boendeområde och bakgrund. Kapitlet visar att sociala medier fyller

en viktig funktion som distributör av nyheter framför allt bland unga, boende i resurssvaga områden och bland utrikes födda. Bland äldre, politiskt intresserade personer som är födda i Sverige dominerar traditionella medier.

I kapitlet betitlat ””Helvetets förgård” eller ”Europas grönaste stad?”” skildras göteborgarnas friluftsvanor. Författarna Niklas Harring, Erik Jönsson och Mattias Sandberg visar på en ökning i andelen göteborgare som varit ute i naturen mellan 2019 och 2020, något som kan sättas i samband med Corona-pandemin. Men liksom tidigare forskning visar undersökningen att det finns socioekonomiska skillnader vad gäller hur ofta göteborgarna ägnar sig åt friluftsliv. Det är vanligare bland äldre kvinnor födda i Sverige och som har hög utbildning och hög inkomst. Även skillnader inom staden noteras. Att vara ute i naturen är vanligare bland personer som bor på Hisingen och i sydvästra Göteborg. Slutligen konstaterar författarna att personer som är ute i naturen tenderar att prioritera miljöfrågor och har bättre hälsa.

Hälsa är även i fokus i bokens sista kapitlet. I ”Vaccinviljan i Göteborg” tar Björn Rönnerstrand och Frida Sandelin fasta på den befintliga forskningen om vad som förklarar människors inställning till pandemisk vaccination. Frågan som kapitlet ställer är hur personlig risk, socioekonomi, information/kunskap, förtroende och politisk ideologi hänger samman med göteborgarnas inställning till att vaccinera sig mot Covid-19. Resultaten visar att unga, utrikes födda och personer med god hälsa är mer skeptiska till vaccinet. Politiska faktorer visar sig också spela en viktig roll. Högre vaccinskeptiscism återfinns bland göteborgare som hyser misstro mot berörda myndigheter, har en negativ syn på demokratin och är politiskt alienerade. Även personer som sympatiserar med Sverigedemokraterna är mer skeptiska till att ta vaccinet.

Det göteborgska demokratins allmäntillstånd

Denna forskarantologi rymmer en mångfald av perspektiv på den göteborgska demokratin, dess grundförutsättningar och sociala villkor. Givet resultaten från kapitlen i boken blir frågan: hur är det ställt med den göteborgska demokratins allmäntillstånd? Att syntetisera resultaten låter sig inte göras utan visst avkall vad gäller precision. De slutsatser som presenteras är ett försök att teckna de grundmönster som framträder, inte att återge detaljer.

Tryggheten högt på den politiska dagordningen

Trygghet är en het politisk fråga i Göteborg jubileumsåret 2021. Staden har varit skådeplats för en rad uppmärksammade skjutningar och sprängningar där tredje man – ibland barn – fallit offer för gängkriminella och deras uppgörelser. Och med hela sex så kallade särskilt utsatta områden sticker Göteborg ut i ett nationellt perspektiv. Det vill styret i Göteborg ändra på. Målet är att det år 2025 inte skall finnas några särskilt utsatta områden i staden (DN, 2021-08-22).

Göteborgarna upplever en ökad grad av otrygghet idag jämfört med för några år sedan. Andelen som är oroliga för gängrelaterad brottslighet ökade mellan åren 2018 och 2020. Det samma gäller för andelen som är oroliga för att utsättas för misshandel/rån/våldtäkt.

Det går inte att fastställa orsak och verkan, men kanske har oron fått konsekvenser för opinionen i Göteborg. I SOM-undersökningen i Göteborg 2020 märks en ökning i andelen göteborgare som tycker att politiska frågor inom kategorin ”lag och ordning” är viktiga. Denna kategori är den mest populära bland sympatisörer till sju av tio partier med representation i Göteborgs kommunfullmäktige. Även andelen som skriver t-ordet ”trygghet” som viktig samhällsfråga är hög i Göteborg. Ytterligare en indikator som signalerar betydelsen av trygghet handlar om vad som bör göras politiskt. Ökad kameraövervakning är ett av de mest populära förslagen som ingått i SOM-undersökningen i Göteborg. Tre fjärdedelar av göteborgarna tycker det är ett bra förslag.

Förtroende för stadens politiker är sedan slutet av 00-talet klart lägre än motsvarande för rikspolitiker. Det stora genomslaget för frågan i den göteborgska opinionen har nog delvis sin förklaring i att andra frågor tappat sin aktualitet eller politiska sprängkraft. Migration och invandring har minskat sin opinionsmässiga dragningskraft för varje år som gått sedan flyktingvågen 2015 och när väl Västlänken börjat byggas har frågor kring infrastruktur fallit på dagordningen. Men likväl är genomslaget för frågor om trygghet något som kännetecknar det politiska Göteborg jubileumsåret 2021.

En göteborgsk demokrati i kris?

Den göteborgska demokratin har tydliga problem. Pessimismen kring vart utvecklingen i Göteborg är på väg breder ut sig. Förtroendet för stadens politiker är sedan slutet av 00-talet klart lägre än motsvarande för rikspolitiker. Vidare är nöjdheten med demokratin klart lägre i Göteborg jämfört med andra platser eller andra stora städer i Sverige. En indikator på hur allvarligt läget är syns i de data som samlas in i samband med valen. Det normala i svensk demokrati är att förtroendet för politiker och demokratins institutioner går upp under valår. I Göteborg är denna ökning liten eller, för vissa indikatorer, obefintlig. Något verkar också ha hänt med uppskattningen av och kännedomen om Göteborgs lokalpolitiker. I dag är Göteborgs folkvalda mindre omtyckta och mindre kända än vad de var för några decennier sedan. Tidigare analyser av SOM-undersökningen i Västsverige och Göteborg har också visat hur opinionen i infrastrukturfrågor över tid blivit tydligare kopplad till bedömningar av politiskt förtroende och demokratins funktionssätt (Andersson, Oscarsson & Solevid, 2017). Vi kan konstatera att även om Västlänken-opinionen nu när bygget av tunneln tydligt är igång uppvisar en lika stor andel positiva som negativa, och att infrastrukturfrågor sjunkit på den lokala dagordningen, sitter såren från år av konflikter och upplevd brist på responsivitet djupt hos vissa grupper av invånare.

Men allt är inte mörker. Förtroendet för politiker och bedömningar av demokrati ser för tillfället ut att vara på uppåtgående. Som detta kapitel också visar saknar begreppet ”Muteborg” empiriskt stöd i resultaten från SOM-undersökningarna. På det hela taget uppfattas korrupsionen inte vara högre i Göteborg än i Sverige som helhet. Vidare är andelen soffliggare visserligen högre i Göteborg jämfört med i riket, men trenden för valdeltagandet i Göteborg är positiv – och har så varit fem år i rad. Det finns även vissa resultat som ger skäl för optimism blott mot bakgrund av dess stabilitet över tid. Den viktiga mellanmännsliga tilliten är visserligen ojämnt fördelad (mer om det strax), men väl på en stabil nivå i staden. Det bör ge en bra grogrund för en välfungerande demokrati i framtidens Göteborg.

Segregation och socioekonomi har stor betydelse, men på olika sätt

En fråga som återkommer i boken är hur socioekonomiska skillnader påverkar demokratin och dess grundförutsättningar. Det vore fel att säga att boken ger ett entydigt svar – tvärtom visar boken på behovet av nyanser. Segregation och socioekonomi är avgörande för många aspekter av demokratin och dess grundvillkor, men inte för allt och inte alltid på det förväntade sättet. Vissa aspekter av göteborgarnas liv verkar visserligen vara underställda en kraftig ”social gradient”. För andra delar av samhällslivet, bland annat göteborgarnas syn på och utvärdering av kommunens verksamhet, är betydelsen av socioekonomi och resurser däremot inte alls lika påtaglig, eller går emot förväntningar.

Å ena sidan vittnar många av bokens kapitel om bråddjupa skillnader i livsvillkor när det gäller trygghet, tillit och tillgodogörandet av vissa typer av resurser. Tilliten och tryggheten är markant lägre i stadens resurssvaga områden och där det bor många personer födda utanför Sverige. Tilliten är inte bara lägre bland personer med sämre socioekonomisk status. Vid sidan av den negativa effekt arbetslöshet, låg utbildning och låg inkomst har på tilliten kvarstår en effekt av den sociala sammansättningen i boendeområdet: en högre andel invandrare är kopplad till lägre tillit. Tryggheten följer delvis samma mönster – den är lägre i resurssvaga områden. Vidare är boende i socioekonomiskt starka områden bättre på att tillgodogöra sig olika former av sociala resurser; exemplet spänner från valdeltagande, användningen av nyhetsmedier, friluftsliv i stadens naturområden till att skydda sig mot Covid-19 genom vaccination.

Å andra sidan verkar socioekonomiska faktorer inte ge lika tydligt utslag när det gäller inställningen till och användning av kommunens verksamhet eller för vissa typer av demokratiskt deltagande. Till skillnad från social tillit är förtroendet för samhällets institutioner – skola och förskola, polis, äldreomsorg och sjukvård – endast svagt kopplat till var i staden personen är bosatt. Förtroende för hur staden bedriver sin verksamhet är högre i resurssvaga områden. Att notera särskilt är att utrikes födda personer hyser högre förtroende för att staden behandlar invånarna lika och ger göteborgarna demokratisk inflytande över staden. Vidare är benägenheten att kontakta en politiker oberoende av göteborgarnas ekonomiska situation.

Göteborgare bosatta i stadens utsatta områden står ut som mer nöjda med den service som staden och kommunen har att erbjuda. Därtill är personer i socioekonomiskt svaga områden mer nöjda med demokratin och möjligheten till inflytande.

Våra resultat har också visat stöd i tidigare forskning som visar att till exempel förtroende för samhällsinstitutioner inte är lägre bland invånare i mer utsatta områden (se Esaiasson 2020: 194–196 för en översikt). Våra resultat som tyder på lägre mellanmänsklig tillit och trygghet stämmer också väl in på tidigare forskningsresultat. Detta till trots får vi iakttäta viss försiktighet när vi drar slutsatser. Svarefrekvensen för SOM-undersökningen i Göteborg är lägre i de mer utsatta områdena (se Frida Sandelin, 2021, i denna volym). Vidare är enkäten på svenska vilket medför att svarspersonerna behöver kunna viss svenska för att besvara frågorna.

Givet den roll socioekonomiska faktorer brukar spela för politiska attityder blir en intressant fråga varför relativt sett resurssvaga göteborgare verkar vara mer nöjda med så många aspekter av stadens verksamheter. En tolkning av dessa resultat handlar om förväntningar. Personer som bor i välbärgade områden, som har en hög utbildning och god inkomst, kanske ställer högre krav på sin omgivning. Och dessa grupper hyser möjligen högre förväntningar när det gäller demokratis funktionssätt och den grad av inflytande medborgarna bör kunna räkna med. Om denna tolkning är riktig är det låga förväntningar som är huvudskälet till att personer i resurssvaga områden uppskattar vad staden har att erbjuda och är mer nöjda med demokratin.

En annan sorts förklaring kan ligga bakom skillnaden mellan resurssvaga och resursstarka vad gäller synen på kommunens verksamheter. Det kan handla om att olika grupper möter stadens verksamheter på olika sätt. Vissa områden är mer ”politiktäta” än andra i den meningen att det förekommer fler riktade satsningar (se Strömblad, 2003 för liknande resonemang). Biblioteken gör hembesök på adresser i Biskopsgården och inte i Hovås och demokratisatsningar inför valen koncentreras i stadens mer resurssvaga områden. I viss mån är staden mer synlig i stadens utsatta områden. Därtill fyller stadens trygghetssystem en viktigare funktion för resurssvaga individer, vilket kanske också kan göra att staden kommer i bättre dager.

En tredje tolkning handlar i stället om erfarenheter av politiken i Göteborg. Under det senaste decenniet har politiken och opinionen präglats av diskussioner om Västlänken och trängselskatten. Denna bok visar att dessa frågor har fungerat som ett sänke när det gäller demokratiindikatorer som förtroende och nöjdhet med demokratin. Vi kan visa att den negativa effekten varit mer påtaglig i resursstarka grupper och områden. Det organiserade motståndet mot exempelvis trängselskatterna har vunnit gehör främst bland personer i Göteborgs välmående södra förorter. På så vis har de uppmärksammade infrastrukturprojekten kommit att skapa en ”omvänd” social gradient i politikens Göteborg, som resulterat i en ovanlig situation där resurssvaga i högre grad än resursstarka hyser förtroende och sluter upp bakom demokratin.

Det är hög tid för Göteborg att dra lärdomar av de senaste decenniernas utveckling och börja bygga tillbaka förtroende för den lokala demokratin och för stadens politiker och verksamheter, samtidigt med arbetet med att jämna ut skillnader i politisk ojämlikhet i delaktighet. Staden står ännu långt från de stolta målsättningarna i jubileumsvisionen om att alla medborgare ska känna mening och delaktighet.

Kanske kan den positiva bilden av stadens verksamheter bland socioekonomiskt mer utsatta användas för att motverka de negativa effekterna av segregationen i staden. Förtroendet för stadens verksamheter kan användas för att bygga upp tillit mellan människor i resurssvaga områden. Nöjdhet med demokratin – som alltså är något mer utbredd i resurssvaga områden – kan vara en fördel när det gäller att jämna ut skillnader i valdeltagande. Kontakter med politiker är i Göteborg delvis fränkopplat socioekonomi. Det kan leda fram till ett större politiskt intresse och engagemang bland grupper som annars lätt hamnar utanför beslutsfattandet. Exempelen vittnar om något viktigt. Den välfungerande göteborgska demokratin är inom räckhåll, något som staden och göteborgarna har i sina egna händer.

Vägen mot en starkare göteborgsk demokrati kräver kunskap om dess grundförutsättningar och villkor. Ambitionen och förhoppningen med denna forskarantologi är att bidra till detta. Trevlig läsning!

Not

- ¹ I kategorin ”Sociala frågor” ingår bland annat frågor inom trygghet, inkomskillnader, jämlikhet, social segregation och utanförskap.

Referenser

- Andersson, Dennis, Henrik Oscarsson & Maria Solevid (2018). Västlänken – en fråga om förtroende. I Anders Carlander & Björn Rönnerstrand (red) *Hemma Väst*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Amnå, Erik, Barbara Czarniawska & Lena Marcusson (2013). *Tillitens gränser*. Granskningskommissionens slutbetänkande. Göteborg: Granskningskommissionen.
- Arkhedde, Sofia & Niklas Haring (2016). Svenskarnas bild av korruptionen. I Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson & Maria Solevid (red) *Ekvilibrium*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Bauhr, Monika & Henrik Oscarsson (2011). Svenska folkets syn på korruption. I Sören Holmberg, Lennart Weibull & Henrik Oscarsson (red) *Lycksalighetens ö*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Christensen, Jan (2021). Myten om Göteborgsandan. I Jan Christensen, Per Cornell, Johannes Daun och Martin Linde (red) *Göteborg genom tiderna. Nedslag i stadens sociala och politiska historia*. Göteborg: Daidalos.

- Dagens Nyheter (2021). *Rött ljus i fem fall av sex när Göteborg försöker få bort sina särskilt utsatta stadsdelar* av Lars Näslund 2021-08-22. <https://www.dn.se/sverige/rott-ljus-i-fem-fall-av-sex-nar-goteborg-forsoker-fa-bort-sina-sarskilt-utsatta-stadsdelar/> (senast nedladdad 2021-09-20).
- Dahlberg, Stefan & Maria Solevid (2016). Does Corruption Suppress Voter Turnout?. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 24(4): 489-510.
- Dahlström, Carl (2013). *Var det Göteborgsandan som gjorde det?*. <https://politologerna.wordpress.com/2013/06/14/var-det-goteborgsandan-som-gjorde-det/> (senast nedladdad 2021-09-07).
- Eder, A. (2017). Cross-Country Variation in People's Attitudes toward Citizens' Rights and Obligations: A Descriptive Overview Based on Data from the ISSP Citizenship Module 2014. *International Journal of Sociology*, 47(1): 10-25.
- Erlingsson, Gissur Ó & Jonas Linde (2011). Det svenska korruptionsproblemet. *Ekonomisk debatt*, 8(89): 5-18.
- Erlingsson, Gissur Ó & Anders Sundell (2013). *Vem bestämmer i Göteborg? En nätverksanalys av nämnder och kommunala bolagsstyrelser*. <https://politologerna.wordpress.com/2013/07/01/vem-bestammer-i-goteborg-en-natverksanalys-av-namnder-och-kommunala-bolagsstyrelser/> (senast nedladdad 2021-09-07).
- Esaiasson, P. (2020). *Förorten – ett samhällsvetenskapligt reportage*. Stockholm: Timbro.
- Göteborg & Co (2012). *1680 idéer om Göteborgs 400-årsjubileum*. <https://www.goteborg2021.com/uploads/2018/03/Ideboken.pdf> (senast nedladdad 2021-09-21). Göteborg: Tre böcker förlag.
- Göteborg 2021 (2021). "Detta är Göteborgs 400 års jubileum", <http://q.goteborg2021.com/om-goteborg-2021/> (senast nedladdad 2021-09-23).
- Martinsson, Johan & Ulrika Andersson (2021). *Svenska trender 1986-2020*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet. https://www.gu.se/sites/default/files/2021-04/1.%20Svenska%20trender%201986-2020_korrigerad%202021-04-26.pdf (senast nedladdad 2021-09-16).
- Naurin, Elin. (2011). *Election promises, party behaviour and voter perceptions*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Oscarsson, Henrik, Maria Solevid & Jakob Ahlbom (2021). Hur mår demokratin i Göteborg? I Björn Rönnerstrand, Maria Solevid & Henrik Oscarsson (red) *Hög tid för Göteborg*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Strömbäck, Jesper (2004). *Den medialiserade demokratin. Om journalistikens ideal, verklighet och makt*. Stockholm: SNS Förlag.
- Strömblad, Per. (2003). *Politik på stadens skuggsida*. Acta Universitatis Upsaliensis, Skrifter utgivna av Statsvetenskapliga föreningen i Uppsala, 152.
- Sveriges kommuner och regioner (SKR) (2020). *Det förstärkta folkinitiativet*. Stockholm: SKR, <https://webbutik.skr.se/bilder/artiklar/pdf/7585-852-4.pdf?issuysl=ignore> (senast nedladdad 2021-09-15).

Sveriges Television (2010). *Så gjorde vi reportaget om mutskandalen*. <https://www.svt.se/nyheter/granskning/ug/sa-gjorde-vi-reportaget-om-mutskandalen> (senast nedladdad 2021-09-07).

Thomson, Robert, Terry Royed, Elin Naurin, Joaquín Artés, Rory Costello, Laurenz Ennser-Jedenastik, ... & Katrin Praprotnik (2017). *The fulfillment of parties' election pledges: A comparative study on the impact of power sharin*". *American Journal of Political Science*, 61(3), 527-542.

Transparency International (2021). What is corruption? <https://www.transparency.org/en/what-is-corruption> (senast nedladdad 2021-09-29).